

Utanríkisráðherra - Bréfa- og málasafn janúar – mars 1949.

Bjarni Benediktsson – Stjórnmal – Utanríkisráðherra – Utanríkismál – Samningaviðræður Norðurlanda um varnarbandalag – Bréf - F.J. Saunders - Richard P. Butrik - Thor Thors - R.P.B. Memorandum for the information of the Prime Minister and the Foreign Minister - 1949

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360
Stjórnmalamaðurinn
Askja 2-10, Örk 5

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Miðvikudaginn 12. janúar 1949 kom Anderssen-Rysst, sendiherra Norðmanna, á skrifstofu mína samkvæmt beiðni sinni og átti viðtal við mig og forsætisráðherra.

Erindi hans var að skýra okkur frá skeyti, sem honum hafði borizt frá Noregi, utanríkisráðuneytinu, og hafði verið lagt fyrir hann að segja forsætisráðherra og mér frá efni skeytisins í algjörum trúnaði. Las hann skeytið fyrir okkur.

Aðalefni þess, ^{sem} að á fundinum í Karlstað, sem nýlokið er og bar sem mættir voru forsætisráðherrar Noregs, Svíbjóðar og Danmerkur, utanríkisráðherrar og hermálaráðherrar landa þessara, hafði verið rætt um hervarnarbandalag Norðurlanda, þ.e.a.s. þessara þriggja ríkja. Tekið var fram, að á fundinum hafi komið fram mikill skoðanamunur um þetta efni á milli Norðmanna annarsvegar og Svía hinsvegar. ~~Þá~~ Norðmenn héldu því fram, að stofna ætti varnarbandalag þessara þriggja ríkja, sem tengt væri Norður-Atlantshafsbandalaginu. Danir höfðu sett fram þá miðluartillögu, að Bandalagið væri stofnað og skyldi hvert einstakt bandalagsríki ráð^{la} því, hvort það tæki þátt í Norður-Atlantshafsbandalaginu eða ekki. Þessi miðlunartillaga hafði þó ekki fengið neinn hljómgrunn hjá Svíum, sem vildu láta stofna varnarbandalag Norðurland^a, sem regional-samning innan takmarka sáttmála Sameinuðu þjóðanna. Væri það bandalag ekki í neinum tengslum við Norður-Atlantshafsbandalagið og engir meðlimir Norðurlanda-bandalagsins væri heldur meðlimur í Norður-Atlantshafsbandalaginu.

Þrátt fyrir þenna skoðunamun náðist þó samkomulag á fundinum um yfirlýsingu milli þessara þriggja ríkja, þess efnis, að mögulegt væri að stofna varnarbandalag Norðurlandanna, ^{sem} sem ríkin brjú hétu hverju öðru hernaðaraðstoð ef á þau væri ráðist, og voru þó undantekin beirri skuldbind^a

ingu Færeyjar, Grænland, Jan Mayen og Spitzbergen, þannig að þó að á þessa landshluta væri ráðist kámi varnarbandalagið ekki til greina.

Berum orðum var tekið fram, að Svíar mundu hvorki né síðar taka þátt í Norður-Atlantshafsbandalaginu. Var sgo að skilja, að þeir mundu ekki gerast aðilar að Norðurlandabandalagi ef hin ríkin tækju þátt í Norður-Atlantshafsbandalaginu. Ákveðið var að spyrjast fyrir um það í Washington og London, hvort að stjórnirnar þar hefðu áhuga fyrir, að Norðurlöndin gerðu slíkt bandalag sín á milli og ef svo væri, hvort að þær mundu þá veita slíku bandalagi þá aðstoð, sem nauðsynleg væri, ^{um} fjárhag og tæki, b.á.m. nauðsynlegan forgangsrétt um afhendingar.

Ákveðið var að hinn 10.-12. janúar skyldi mál þetta rætt í utanríkismálanefndum landanna, í Noregi þó í specialkommitteen, og var tekið fram af sendiherranum að það væri vegna þess, að þar ætti enginn kommúnisti sæti, en í norsku utanríkismálanefndinni væri kommúnistar.

Ef niðurstaðan yrði sú af þessum bollaleggingum, að haldandi væri áfram með umræður um varnarbandalag Norðurlanda á þessum grundvelli, skyldi síðan, þann 13., sendiherrar Noregs og Danmerkur, láta það uppi í Washington og London, að lönd þeirra óskuðu ekki eftir að fá boð um þátttöku í Norður-Atlantshafsbandalaginu á meðan samningnum um varnarbandalag Norðurlanda stæði.

Þá var ráðgert, að fundur forsætis-, utanríkis- og hermálaráðherra ásamt sex þingmönnum úr hverju ríki, skyldi verða í Kaupmannahöfn 22. janúar. Síðan skyldi málið rætt við þingflokka og loks skyldi í janúar-lok verða fundur - reglulegur utanríkisráðherrafundur - í Oslo, þar sem einnig væri haft samráð við forsætis- og hermálaráðherra, en auk þess skyldu þar koma sendiherrarnir í London, Washington og Moskva.

Sendiherrann lét uppi að þessi reglulegi utanríkisráðherrafundur mundi aðeins vera fundur þessara þriggja ríkja

án þess hann vissi það glögglega.

Eftir að Anderssen-Rysst hafði lesið skeytið fyrir okkur ræddum við nokkuð um efni þess fram og aftur. Eg lét uppi að mér sýndist sænska sjónarmiðið ^{hafa ást-ð alan á} á Karlstaðfundinum. Anderssen-Rysst taldi það ekki vera, heldur hitt líklegra að Norðmenn og Danir vildu í lengstu lög halda í Svía og gera ítrustu tilraunir til að ekki slitnaði upp úr samningum milli þessara ríkja. Hann taldi áhuga Norðmanna fyrir Norður-Atlantshafsbandalaginu svo mikinn, að vart væri líklegt að þeir létu undan skoðun Svía í þessu.

Forsætisráðherra benti á ^á umsögn Vesturveldanna um afstöðu þeirra til hvílkis varnarbandalags mundi þó væntanlega hafa mikil áhrif í þessu efni og var Anderssen-Rysst sammála því. Annars skýrði hann okkur frá viðtali Lange utanríkisráðherra við "Arbeiderbladet" í Oslo 1. eða 2. janúar, þar sem hann hefði mjög eindregið látið uppi, að Noregur byrfti að vera í heildarsamtökum þeirra ríkja, sem hugsuðu og hegðuðu sér á sama veg og Norðmenn. Hefði þar einnig komið fram, að hann vildi samvinnu við Ísland. Enn sagði hann, að síðar hefði ^í Arbeidetbladet birst greinar eftir áberandi norska stjórnálamenn úr verkamannaflokknum þar, eins og Colbjørnsen, sem áður hefði hneigst mjög til samvinnu við Rússa en héldi því fram, að ^{eina} ráðið til friðunar heiminum væri stofnun sterks Norður-Atlantshafsbandalags.

Anderssen-Rysst spurði okkur, hvort Íslendingar hefðu fengið nokkra vitneskju frekar að vestan. Eg sagði að úr því að Norðmenn hefðu sýnt okkur þann trúnað að skýra okkur frá þessu væri rétt, að við segðum honum frá, að í síðustu viku hefði ég fengið fyrirspurn um, hvernig við mundum svara ef okkur yrði boðið. Þetta væri nú til athugunar og mundum við sennilega bráðlega, e.t.v. þegar í dag, svara á bá leið, að við yrðum að fá nánari vitneskju um málið áður en við gætum tekið afstöðu til þess. Þetta væri honum sagt í mesta trúnaði.

Hann gerði ráð fyrir því að Norðmenn hefðu þessar fregnir um málaleitun til okkar þegar frá Washington, vegna þess að sendiherra þeirra bar fylgdast mjög vel með og sagði ég þá, að sendiherra Norðmanna bar hefði einmitt sagt sendiherra okkar tveim eða þrem dögum áður en við fengum þessa málaleitun, að hún væri væntanleg. ~~XXXXXXXXXX~~

Ræddum við síðan nokkuð um afstöðu Íslands í þessu efni og sögðum við forsætisráðherra báðir við sendiherrann, að ekki væri vafi á, að afstaða Noregs mundi geta haft áhrif á hverja ákvorðun Íslendingar tækju um þátttöku í bandalaginu. Hann spurði, hvort ~~þ~~ hann mætti segja frá þessum orðum okkar og töldum við ekkert því til fyrirstöðu, að hann segði að við hefðum sagt þetta við hann. Hitt væri annað mál, sem hann yrði að gera sér ljóst, að afstaða Íslendinga væri auðvitað undir ýmsu öðru komin einnig, og þetta væri eitt af því, sem líklegt væri að hafa áhrif á okkar afstöðu. Lét hann sér það fyllilega skiljast en sagðist mundu koma skoðun okkar um þýðingu afstöðu norsku stjórnarinnar áleiðis til hennar og því, að við værum þakklátir fyrir þessa vitneskju og legðum mikið upp úr, að halda kontakt við nokrsu stjórnina í þessum eignum.

Hilber

Miðvikudaginn 12. janúar 1949 kom sendiherra Bandarík-
anna, Mr. Butrick, á skrifstofu mína samkvæmt beiðni minni.

Las ég þá upp fyrir honum ^{innvið} ~~þess~~ svar og óformlegt
við minnisblaði Bandaríkjastjórnar frá 5. p.m. um Norður-
Atlantshafsbandalagið og lét ég sendiherrann fá afrit
þess er ég sagði. Til skýringar lagði ég áherzlu á, að
Íslendingar væri minna inni í þessu máli en stjórnir þeirra
ríkja, sem unnið hefðu að þessu tiltekna máli í marga
mánuði, hefðu auk þess mikla æfingu í utanríkismálum og
hermálum umfram Íslendinga, en þetta mál væri nýtt fyrir
okkur og við þar að auki einangraðir hér og hefðum enga
hermálabekkingu. Af þessum sökum væri eðlilegt að við
þörfnuðumst nánari skýringa.

Ef verulegur áhugi væri hjá hinum þátttökuríkjunum
fyrir þátttöku Íslands mundi mér sýnast eðlilegt að ein-
hverjir menn, sem verulega hefðu að þessu máli unnið,
ættu samræður við Íslendinga eða fulltrúa þeirra, einhverja
áhrifamikla menn um þetta efni. Væri hægt að koma því
við, hvort heldur að Íslendingar færu eitthvert annað til
viðræðna um þessi efni, einungis ef ekki bæri of mikið á
því eða einhverjir, t.d. fulltrúar frá Bandaríkjamönnum
og Bretum, sem að þessu hefðu unnið, kæmu hingað og ræddu
hér við áhrifamenn um þessi efni.

Eins legðum við mikið upp úr að hafa samráð við Norður-
landaríkin tvö, sem tilgreind væru og upp úr afstöðu þeirra.

Ætlunin með þessari orðsendingu væri ekki að aftaka
um þátttöku í þessu bandalagi heldur að opna dyrnar fyrir
unniðum um það en með þeirri varðö, að Íslendingar tæki
engar skuldbindingar á sig fyrr heldur en þeir jafnóðum vissu
hvað í þeim fælist. Staða Íslands væri líka sérstæð, vegna
þess að við hefðum beyg af að hafa hér erlendan hér

á friðartímum, en þá kæmi hitt, hvort þá væri nokkuð öryggi í þessum samningi ef engar varnir ættu sér stað. Allt þetta yrði að meta, en bó væri sú skoðun ákaflega rík, bæði hjá fylgjendum ríkisstjórnarinnar ~~XXXX~~ og ~~innar~~ stjórnarinnar sjálfrar, að það væri of dýru verði keypt að láta hermenn dvelja hér á friðartímum ^{því það} vegna þess öryggis, sem við slíkt fengist.

Öll þessu atriði yrðu best rædd og skilin í slíkum umræðum, sem ég hefði stungið upp á og sýndist mér því rétt að vinna að því að koma þeim á. Að svo stöddu vildi ég ekki frekar gera tillögur hvernig þeim yrði fyrirkomid, það mætti athuga það frekar ef stjórn hans og þeim sem að þessum málum ynna hjá hinum stjórnunum, þætti þess vert að koma slíkum samtölum á.

Sendiherrann sagði lítið um þetta en lét bó uppi, að líklegast væri að einhverjir Íslendingar færu til Bandaríkjanna til umræða þar, vegna þess að þar væri nú til-athugunar þetta mál. ^{Höfundur var} ~~á~~ ^á ~~stund~~ menn frá London og Washington kæmi hér og var það látið standa opið, ^{en} ^{er} ^{lít} ^á ^{mið} ^{skilja}, ^{at} ^{si} ^{bestur} ^{það} ^{er} ^{mið} ^{betri}.

Hyðben

(Lesið upp fyrir Mr. Butrick 12. janúar 1949.
Hann fékk afrit.)

The Government of Iceland will not be able to determine its position with regard to the participation of Iceland in the conclusion of a North Atlantic Treaty until more concrete information is available concerning the increased security for Iceland implied in such a treaty as well as the obligations arising therefrom. It would therefore be advantageous if these matters, together with the special position of Iceland, could be clarified in unofficial exploratory talks between the Government of Iceland and representative or representatives of the Governments who for a considerable period of time have been working on this proposal.

The Government of Iceland would also be interested in discussion this problem with the Governments of Denmark and Norway in view of the close ties existing between those countries and Iceland.

Fimmtudaginn 27. janúar 1949 átti ég tal, samkvæmt beiðni minni, við Gustav Rasmussen, utanríkisráðherra Dana, á skrifstofu hans. Hann sagði þegar í stað, að hann hefði haft mikið að gera undanfarna daga og hefði enn, og tók síðan að segja mér, án þess að ég spyrði, frá samningaumleitunum um varnarbandalag Danmerkur, Noregs og Svíþjóðar. Hann taldi, að samningaumleitarnar hefðu leitt til þess, að sjónarmið hinna þriggja ríkja hefðu nálgast. Aðalskoðunarmunurinn nú væri sá, að Norðmenn vildu ekki ganga í þetta varnarbandalag nema því aðeins, að tryggt væri að vesturveldin, þ.e. Bandaríkin, létu þeim í té vopn, veitti þeim aðstoð í stríði og þar að auki gæfu einskonar garantíur um hjálp þeim til handa, ef á þá yrði ráðist. Svíar teldu þörf á vopnum frá Bandaríkjunum og hefðu ekki á móti að biðja um þau, en teldu ástaðulaust að biðja um þau fyrr en bandalagið væri komið á laggirnar, en væri á móti því að biðja um nokkurar garantíur, enda mundu Bandaríkin - hvað sem öllum fyrirfram samningum liði - koma Norðurlöndunum til hjálpar, ef á þau yrði ráðist. Danmörk vildi umfram allt koma Norðurlanda-bandalagi á og taldi það höfuðvinning, að Svíar vildu yfirleitt vera með í slíku bandalagi. Hann sagði, að sjónarmið dönsku stjórnarinnar kæmu fram í grein, sem í morgun hefði britst í "Socialdemokraten".

Aðspurður af mér svaraði hann, að nánast mætti segja, að sjónarmið dönsku og sænsku stjórnarinnar nú væri hin sömu.

Hann sagði, að verið gæti, að fleiri fundir yrðu haldnir um málið heldur en Oslo-fundurinn. Danir teldu slíkt nýtsamlegt og vildu umfram allt koma í veg fyrir, að upp úr slitnaði. Hann sagði, að á þessum fundum hefði ekki verið rætt um afstöðu til Norður-Atlantshafsbandalagsins, en

auðvitað hefði hver stjórn fyrir sig hugsað það mál. Norð-
menn mundu ganga í bandalagið, ef upp úr slitnaði, Svíar
áreiðanlega ekki. Danir væru óákveðnir, en sjálfur sagðist
hann gera ráð fyrir, að hann myndi ekki mela með inngöngu
í bandalagið og hafði þó á því ýmsa fyrirvara, sagði skoðana-
mun milli dönsku stjórnsmálaflokkanna um þetta. Hægri og
vinstri flokkarnir hafa nokkurn veginn sömu afstöðu og Norð-
menn, en mjög margir væru þeirrar skoðunar, að Danir ættu
ekki að taka þátt í bandalagi þessu. Auk þess sagði hann dönsku
stjórnina ekki vita nóg um, hvað í Norður-Atlantshafs-sátt-
málanum mundi felast, en taldi augljóst, að ef byrja ætti
á fundum um hvað gera ætti einhverju ríki til hjálpar eftir
að á það væri ráðist, þá mundi það verða of seint fyrir Dan-
mörku, því að þá mundi vera búið að taka hana. Ég sagði,
að Ísland hvorki vildi né gæti haft áhrif á hvað hin Norður-
löndin gerðu, en við hefðum áhuga fyrir, að ef samningar
um Norðurlandabandalagið færi út um þáfur, og ef Noregur
og Danmörk hafu þá viðræður um þátttöku í Norður-Atlantshafs-
bandalaginu, að hafa samráð við þau, enda teldi Ísland sig
enn of lítið vita um þær ráðagerðir til að geta tekið afstöðu
til þeirra. Rasmussen spurði að vísu, hver afstaða íslensku
stjórnarinnar mundi verða, og hlustaði á ummáli mín um, að
við vildum hafa samráð við þá hina í þessu tilfelli, en ekki
virtist mér hann leggja mikið upp úr því, en ég sagði, að
auðvitað færi afstaða íslensku stjórnarinnar að lokum eftir
því, hvaða skyldur Ísland yrði að taka á sig, ef það gengi í
Norður-Atlantshafsbandalagið, og hvert aukið öryggi það fengi.
Rasmussen sagði, aðspurður af mér, að ekki væri hægt að segja,
að Bandaríkin hefðu reynt að beita nokkurri pressu á Dan-
mörku um þátttöku í Norður-Atlantshafsbandalaginu, aðeins
hefði sendiherrann sagt, að þeir gætu þá ekki búið við vopnum,
að minsta kosti ekki í fyrstu, en úr því vildi Rasmussen lítið
gera, því að bæði þyrfti Danmörk lítið af vopnum á bandarískan

mælikvarða, og Danir mundu hvort eð ekki fá vopn þaðan fyrstu 2 árin. Þá taldi Rasmussen vera nú heldur friðvænlegra en áður í alþjóðamálum. Ekki sagði hann að Rússar hefðu meynt að hafa nein áhrif á þá, heldur aðeins hefði þaðan heyrst almennur propaganda.

Auk þessa máls drápum við í samtalinu aðeins á Grænlandsmálið og skýrði ég nefndarskipunina í því. Auk þess kvartaði ég yfir afstöðu Dana í París til togarakaupa okkar í Englandi. Rasmussen kannaðist við það, hélt að þegar væri búið að kippa því í lag, en lofaði að athuga það.

Fostudaginn 28. janúar 1949 kl. 9½ f.h. átti ég tal við hr. Halvard Lange, utanríkisráðherra Norðmanna, á skrifstofu hans í Oslo, samkvæmt beiðni minni. Lange átti mjög annríkt. Átti eftir stutta stund að fara á fund með miðstjórn flokks síns.

Lange sagði mér, að hann byggist við, að ekki yrði samkomulag um skandinavískt varnarbandalag nema því aðeins, að Bandaríkjastjórn hefði breytt um afstöðu frá því sem verið hefði, en í morgunblöðunum þennan dag væri skýrt frá, að hugsanlegt væri að Bandaríkin mundu láta slíkt skandinavískt varnarbandalag fá vopn, ef það yrði myndað.

Hr. Lange sagði, að þetta kæmi algjörlega í bága við þær fregnir, sem hann hefði haft síðast frá sendiherra Bandaríkjanna í Oslo daginn áður. Nú hefði hann látið spyrja um þetta á ný og ef engin breyting yrði, teldi hann litlar sem engar líkur, að úr skandinavíska varnarbandalaginu yrði. Þá þyrftu Norðmenn eftir viku eða hálaftan mánuð að segja til um, hvort þeir vildu taka þátt í samningunum um stofnun Norður-Atlantshafsbandalags. Taldi hann allar líkur til, að svo yrði, en þó mundi það nokkuð fara eftir því, hvað í þessum samningum felist. T.d. mundu Norðmenn ekki samþykka

að hafa herstöðvar í landi þeirra á friðartímum. Hitt teldu þeir mjög miklu máli skipta, að áður en til ófriðar kæmi, væri búið að gera ráð fyrir, hvernig aðstoð Vesturveidanna yrði háttað. Skildist mér að synjun Svía á því, að slíkar ráðagerðar ætti sér stað, væri ein höfuð ástæðan fyrir því, að ekki myndi samkomulag verða.

Eins hafði ráðherrann daginn áður haldið ráðu um málið í norska Stórþinginu og vékum við að henni. Sagði ráðherrann að þar kæmi skoðun sín og stjórnarinnar fram.

Þá sagði ráðherrann, að nekkur skoðanamunur væri innan norska verkamannaflokksins um afstöðuna til Norður-Atlantshafsbandalags, og gæti sá skoðanamunur orðið stjórninni mjög örðugar. Að vísu væri vitað, að yfirgnafandi meiri hluti þings væri með Norður-Atlantshafsbandalagi, en þessi skoðanamunur innan stjórnar flokksins gæti ef til vill kostað hann meirihluta afstöðu við kosningar.

Hann sagði og, að hugsanlegt væri, að Rússar réðust á Noreg á tímabilinu frá því að Norðmenn segðust vera reiðubúðir til samninga um þessi efni og þangað til að Bandalagið væri komið á, og þyrftu Norðmenn að tryggja sig eftir föngum og fá aðstoð ef til slíks kæmi. Framhjá þessum möguleika væri ekki alveg hætt að líta.

Ég sagði ráðherranum, að íslenska stjórnin hvorki vildi né gæti haft nokkur áhrif á norsku stjórnina um hverja ákvörðun hún tæki, en ef Norðmenn hefðu í athugun þátttöku í Norður-Atlantshafsbandalagi hefði íslenska stjórnin áhuga fyrir að fylgjast með því og hafa samvinnu við norsku stjórnina ef til kæmi. Væri hugsanlegt, að sérstakir menn kæmi til Noregs til viðræðna um það efni.

Lange tók því vel en ekki virtist mér hann leggja mikið upp úr því. Ég tjáði ráðherranum, að afstaða Íslands væri sú, að við hefðum litla sem enga herþekkingu; okkur væri ekki til hlítar ljóst, hver hernaðarþýðing lands okkar væri né hvað gera þyrfti til varnar landinu og gæti því farið svo,

að við óskuðum eftir sérstöku samráði við Norðmenn um það atriði.

Lange játaði því einnig en sagði, að Norðmenn hefðu enn ekki íhugað til neinnar hlítar í hverju aðstoð af hálfu Vesturveldanna þeim til handa ætti að vera fólgin. Athugun á slíku mundi einmitt hefjast eftir að úr því væri skorið, hvort skandinavíska varnarbandalagið kæmist á eða ekki.

Ég hafði látið uppi við fulltrúa utanríkisráðuneytisins, sem tók á móti mér á flugvellingum, að ég gæti ekki sagt um hversu lengi ég yrði í Noregi fyrr en ég hefði talað við utanríkisráðherra Lange. Ég gæti þessvegna ekki svarað því, hvort ég gæti þegið boð daginn eftir um hádegisboð hjá Noregskonungi.

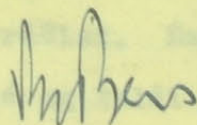
Lange lét uppi að fyrri braðgi von um, að ég gæti tekið þátt í þessum hádegisverði en nefndi ekki að öðru leyti, að ég dvelði lengur í Oslo, heldur sagði þerum orðum, að hann hefði hreyft því og óskað eftir, að ég ætti kost á að sitja á fundunum um hið skandinavíska varnarbandalag, en Svíar hefðu neitað því, vegna þess að þeir hefðu talið, að slíkt mundi leiða til of mikilla umræðna um Norður-Atlantshafsbandalag.

Ég sagði Lange þessvegna, að ég mundi hverfa frá Noregi strax daginn eftir, en hann sagði, að við mundum hittast um kvöldið í boði hjá sér og mundum við þá geta rætt nánar um þessu efni. Ekki varð það þó, því að í boðinu veik Lange ekki einu orði að þessum efnum, enda virtist hann þá ærnar áhyggjur hafa og sat ýmist á tali við Undén, Rasmussen eða forystumenn flokks síns. Varð ég þess mjög var í samkvæmi þessu, að Norðmenn, sumir að minsta kosti, höfðu þungar áhyggjur um, hvernig horfði í þessu efni og að, einkum Danir, lögðu ríka áherzlu á, að ekki slitnaði upp úr. Norðmenn, a.m.k. Lange, töldu þýðingarlaust, eftir því sem hann hafði sagt mér um morguninn, að halda lengur áfram þessum viðræðum, og

sagði hann Svía hafa sömu skoðun. Réði ég það og af ummæl Svía Eins, er ég þekkti frá fyrri tíð og hitti þarna um kvöldið, að hann taldi ákaflega ólíklegt, að nokkur niðurstæða yrði þessa fundur önnur en sú, að slíta samningavirðum.

Forsæt Stórbingsins, Natvig-Patersen, kom að máli við mig í boði þessu og vékum við meðal annars að þessum efnum. Taldi Stórbingsforsætinn það hafa verið mikla vitleysu að forma sjónarmiðin svo rækilega, sem gert hafði verið í Kaupmannahöfn nokkrum dögum áður, því að nú var norskt sjónarmið og sænskt sjónarmið og ef hvika ætti frá hvoru um sig teldi sá sig láta í minni þokann. Einnig væri komin inn í málið persónuleg prestige atriði o.fl., sem gerði það óþarflega erfitt viðfangs. Það væri að vísu svo, að norski verkamannaflokkurinn væri nokkuð klofinn um málið, en víst væri og að ef horfið væri frá hinu norska sjónarmiði er verið hefði, þá mundu borgaraflokkarnir snúast á móti stjórninni og mikill hluti verkamannaflokksins vera þeim sammála og mundi það að sjálfsögðu valda miklum örðugleikum.

Eftir að samkvæmti þessu lauk hafði ég ekki meiri samgang við norska stjórnámálamenn í för minni.

Fimmtudaginn 27. janúar 1949 átti ég tal, samkvæmt beiðni minni, við Gustav Rasmussen, utanríkisráðherra Dana, á skrifstofu hans. Hann sagði þegar í stað, að hann hefði haft mikið að gera undanfarna daga og hefði enn, og tók síðan að segja mér, án þess að ég spyrði, frá samningaumleitunum um varnarbandalag Danmerkur, Noregs og Svíþjóðar. Hann taldi, að samningaumleitarnar hefðu leitt til þess, að sjónarmið hinna þriggja ríkja hefðu nálgast. Aðalskoðunar- munurinn nú væri sá, að Norðmenn vildu ekki ganga í þetta varnarbandalag nema því aðeins, að tryggt væri að vestur- veldin, þ.e. Bandaríkin, létu þeim í té vopn, veitti þeim aðstoð í stríði og þar að auki gæfu einskonar garantiur um hjálp þeim til handa, ef á þá yrði ráðist. Svíar teldu þörf á vopnum frá Bandaríkjunum og hefðu ekki á móti að biðja um þau, en teldu ástæðulaust að biðja um þau fyrr en bandalagið væri komið á laggirnar, en væri á móti því að biðja um nokkurar garantiur, enda mundu Bandaríkin - hvað sem öllum fyrirfram samningum liði - koma Norðurlöndunum til hjálpar, ef á þau yrði ráðist. Danmörk vildi umfram allt koma Norðurlanda-bandalagi á og teldi það höfuðvinning, að Svíar vildu yfirleitt vera með í slíku bandalagi. Hann sagði, að sjónarmið dönsku stjórnarinnar kæmu fram í grein, sem í morgun hefði britst í "Socialdemokraten".

Aðspurður af mér svaraði hann, að nánast metti segja, að sjónarmið dönsku og sænsku stjórnarinnar nú væri hin sömu.

Hann sagði, að verið gæti, að fleiri fundir yrðu haldnir um málið heldur en Oslo-fundurinn. Danir teldu slíkt nytsamlegt og vildu umfram allt koma í veg fyrir, að upp úr slitnaði. Hann sagði, að á þessum fundum hefði ekki verið rætt um afstöðu til Norður-Atlantshafsbandalagsins, en

auðvitað hefði hver stjórn fyrir sig hugsað það mál. Norðmenn mundu ganga í bandalagið, ef upp úr slitnaði, Svíar áreiðanlega ekki. Danir væru óákveðnir, en sjálfur sagðist hann gera ráð fyrir, að hann myndi ekki mæla með inngöngu í bandalagið og hafði þó á því fymsa fyrirvara, sagði skoðanum milli dönsku stjórnsmálaflokkanna um þetta. Hægri og vinstri flokkarnir hafa nokkurn veginn sömu afstöðu og Norðmenn, en mjög margir væru þeirrar skoðunar, að Danir ættu ekki að taka þátt í bandalagi þessu. Auk þess sagði hann dönsku stjórnina ekki vita nóg um, hvað í Norður-Atlantshafs-sáttmálanum mundi felast, en taldi augljóst, að ef byrja ætti á fundum um hvað gera ætti einhverju ríki til hjálpar eftir að á það væri ráðist, þá mundi það verða of seint fyrir Danmörku, því að þá mundi vera búið að taka hana. Ég sagði, að Ísland hvorki vildi né gæti haft áhrif á hvað hin Norðurlöndin gerðu, en við hefðum áhuga fyrir, að ef samningar um Norðurlandabandalagið færi út um þúfur, og ef Noregur og Danmörk hæfu þá viðræður um þátttöku í Norður-Atlantshafsbandalaginu, að hafa samráð við þau, enda teldi Ísland sig enn of lítið vita um þær ráðagerðir til að geta tekið afstöðu til þeirra. Rasmussen spurði að vísu, hver afstaða íslensku stjórnarinnar mundi verða, og hlustaði á ummæli mín um, að við vildum hafa samráð við þá hina í þessu tilfelli, en ekki virtist mér hann leggja mikið upp úr því, en ég sagði, að auðvitað færi afstaða íslensku stjórnarinnar að lokum eftir því, hvaða skyldur Ísland yrði að taka á sig, ef það gengi í Norður-Atlantshafsbandalagið, og hvert aukið öryggi það fengi. Rasmussen sagði, aðspurður af mér, að ekki væri hægt að segja, að Bandaríkin hefðu reynt að beita nokkurri pressu á Danmörku um þátttöku í Norður-Atlantshafsbandalaginu, aðeins hefði sendiherrann sagt, að þeir gætu þá ekki búið við vopnum, að minnsta kosti ekki í fyrstu, en úr því vildi Rasmussen lítið gera, því að bæði þyrfti Danmörk lítið af vopnum á bandarískan

mælikvarða, og Danir mundu hvort eð ekki fá vopn þaðan fyrstu 2 árin. Þá taldi Rasmussen vera ná heldur friðvanlegra en áður í alþjóðamálum. Ekki sagði hann að Rússar hefðu reynt að hafa nein áhrif á þá, heldur aðeins hefði þaðan heyrst almennur propaganda.

Auk þessa máls drápum við í samtalinu aðeins á Grænlandsmálið og skýrði ég nefndarskipunina í því. Auk þess kvartaði ég yfir afstöðu Dana í París til togarakaupa okkar í Englandi. Rasmussen kannaðist við það, hélt að þegar væri búið að kippa því í lag, en lofaði að athuga það.

Föstudaginn 28. janúar 1949 kl. 9½ f.h. átti ég tal við hr. Halvard Lange, utanríkisráðherra Norðmanna, á skrifstofu hans í Oslo, samkvæmt beiðni minni. Lange átti mjög annríkt. Átti eftir stutta stund að fara á fund með miðstjórn flokks síns.

Lange sagði mér, að haniþbyggist við, að ekki yrði samkomulag um skandinavískt varnarbandalag nema því aðeins, að Bandaríkjastjórn hefði breytt um afstöðu frá því sem verið hefði, en í morgunblöðunum þennan dag væri skýrt frá, að hugsanlegt væri að Bandaríkin mundu láta slíkt skandinavískt varnarbandalag fá vopn, ef það yrði myndað.

Hr. Lange sagði, að þetta kæmi algjörlega í bága við þær fregnir, sem hann hefði haft síðast frá sendiherra Bandaríkjanna í Oslo daginn áður. Ná hefði hann látið spyrja um þetta á ný og ef engin breyting yrði, teldi hann litlar sem engar líkur, að úr skandinavíska barnarbandalaginu yrði. Þá þyrftu Norðmenn eftir viku eða hálfan mánuð að segja til um, hvort þeir vildu taka þátt í samningunum um stofnun Norður-Atlantshafsbandalags. Taldi hann allar líkur til, að svo yrði, en þó mundi það nokkuð fara eftir því, hvað í þessum samningum fælist. T.d. mundu Norðmenn ekki samþykkja

að hafa herstöðvar í landi þeirra á friðartímum. Hitt teldu þeir mjög miklu máli skipta, að áður en til ófriðar kæmi, væri búið að gera ráð fyrir, hvernig aðstoð Vesturveldanna yrði háttað. Skildist mér að synjun Svía á því, að slíkar ráðagerðar setti sér stað, væri ein höfuð ástæðan fyrir því, að ekki myndi samkomulag verða.

Eins hafði ráðherrann daginn áður haldið ræðu um málið í norska Stórþinginu og vékum við að henni. Sagði ráðherrann að þar kæmi skoðun sín og stjórnarinnar fram.

Þá sagði ráðherrann, að nekkur skoðanamunur væri innan norska verkamannaflokksins um afstöðuna til Norður-Atlantshafsbandalags, og gæti sá skoðanamunur orðið stjórninni mjög örðugar. Að vísu væri vitað, að yfirgnæfandi meiri hluti þings væri með Norður-Atlantshafsbandalagi, en þessi skoðanamunur innan stjórnar flokksins gæti ef til vill kostað hann meirihluta afstöðu við kosningar.

Hann sagði og, að hugsanlegt væri, að Rússar réðust á Noreg á tímabilinu frá því að Norðmenn segðust vera reiðu-búðir til samninga um þessi efni og þangað til að Bandalagið væri komið á, og þyrftu Norðmenn að tryggja sig eftir föngum og fá aðstoð ef til slíks kæmi. Framhjá þessum möguleika væri ekki alveg hætt að líta.

Ég sagði ráðherranum, að íslenska stjórnin hvorki vildi né gæti haft nokkur áhrif á norsku stjórnina um hverja ákvörðun hún tæki, en ef Norðmenn hefðu í athugun þátttöku í Norður-Atlantshafsbandalagi hefði íslenska stjórnin áhuga fyrir að fylgjast með því og hafa samvinnu við norsku stjórnina ef til kæmi. Væri hugsanlegt, að sérstakir menn kæmi til Noregs til viðræðna um það efni.

Lange tók því vel en ekki virtist mér hann leggja mikið upp úr því. Ég tjáði ráðherranum, að afstaða Íslands væri sú, að við hefðum litla sem enga herþekkingu; okkur væri ekki til hlítar ljóst, hver hernaðarþýðing lands okkar væri né hvað gera þyrfti til varnar landinu og gæti því farið svo,

að við óskuðum eftir sérstöku samráði við Norðmenn um það atriði.

Lange játaði því einnig en sagði, að Norðmenn hefðu enn ekki íhugað til neinnar hlítar í hverju aðstoð af hálfu Vesturveldanna þeim til handa stti að vera fólgin. Athugun á slíku mundi einmitt hefjast eftir að úr því væri skorið, hvort skandinavíska varnarbandalagið kæmist á eða ekki.

Ég hafði látið uppi við fulltrúa utanríkisráðuneytisins, sem tók á móti mér á flugvellingum, að ég gæti ekki sagt um hversu lengi ég yrði í Noregi fyrr en ég hefði talað við utanríkisráðherra Lange. Ég gæti þessvegna ekki svarað því, hvort ég gæti þegið boð daginn eftir um hádegisboð hjá Noregskonungi.

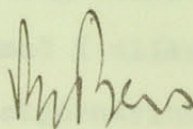
Lange lét uppi að fyrra braðgi von um, að ég gæti tekið þátt í þessum hádegisverði en nefndi ekki að þöru leyti, að ég dveldi lengur í Oslo, heldur sagði þerum orðum, að hann hefði hreyft því og óskað eftir, að ég stti kost á að sitja á fundunum um hið skandinavíska varnarbandalag, en Svíar hefðu neitað því, vegna þess að þeir hefðu talið, að slíkt mundi leiða til of mikilla umræða um Norður-Atlantshafsbandalag.

Ég sagði Lange þessvegna, að ég mundi hverfa frá Noregi strax daginn eftir, en hann sagði, að við mundum hittas um kvöldið í boði hjá sér og mundum við þá geta rætt nánar um þessi efni. Ekki varð það þó, því að í boðinu veik Lange ekki einu orði að þessum efnum, enda virtist hann þá ærnar áhyggjur hafa og sat ýmist á tali við Undén, Rasmussen eða foryztumenn flokks síns. Varð ég þess mjög var í samkvæmi þessu, að Norðmenn, sumir að minsta kosti, höfðu þungar áhyggjur um, hvernig horfði í þessu efni og að, einkum Danir, lögðu ríka áherzlu á, að ekki slitnaði upp úr. Norðmenn, a.m.k. Lange, töldu þýðingarlaust, eftir því sem hann hafði sagt mér um morguninn, að halda lengur áfram þessum viðræðum, og

sagði hann Svía hafa sömu skoðun. Réði ég það og af ummælum Svía Eins, er ég þekkti frá fyrri tíð og hittu þarna um kvöldið, að hann taldi ákaflega ólíklegt, að nokkur niðurstaða yrði þessa fundur önnur en sú, að slíta samningavirðum.

Forset Stórpingsins, Matvig-Patersen, kom að máli við mig í boði þessu og vékum við meðal annars að þessum efnum. Taldi Stórpingsforsetinn það hafa verið mikla vitleysu að forma sjónarmiðin svo rakilega, sem gert hefði verið í Kaupmannahöfn nokkrum dögum áður, því að nú var norskt sjónarmið og sanskt sjónarmið og ef hvika atti frá hvoru um sig teldi sá sig láta í minni þokann. Einnig væri komin inn í málið persónuleg prestige atriði o.fl., sem gerði það óþarflega erfitt viðfangs. Það væri að vísu svo, að norski verkamannaflokkurinn væri nokkuð klofinn um málið, en víst væri og að ef horfið væri frá hinu norska sjónarmiði er verið hefði, þá mundu borgaraflokkarnir snúast á móti stjórninni og mikill hluti verkamannaflokksins vera þeim sammála og mundi það að sjálfsögðu valda miklum örðugleikum.

Eftir að samkvæmt þessu lauk hefði ég ekki meiri samgang við norska stjórnsmálamenn í för minni.

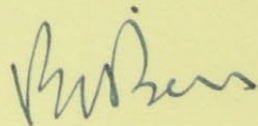

Laugardaginn 5. febrúar 1949 kom hr. Anderssen-Rysst, sendiherrri Norðmanna, á skrifstofu forsætisráðherra, samkv. beiðni sinni, og átti þar tal við forsætisráðherra og mig.

Erindi hans var að skýra okkur frá, samkv. fyrirmælum stjórnar sinnar, að Lange utanríkisráðherra Noregs væri í þann veginn að fara til Washington til að ræða þar við stjórnina um ýmis atriði í sambandi við hugsanlega þátttöku í Norður-Atlantshafsbandalagi og enn fremur um það, hvort hugsanlegur væri ~~vinnigur~~ ^{stúdurinn} Bandaríkjanna við varnarbandalag Skandinavísku landanna.

Við ræddum nokkuð málið við sendiherrann og tjáðum honum að ef hr. Lange ætti í þessari ferð leið um Ísland á annari hvorri leiðinni, þá mundum við hafa áhuga fyrir að hitta hann að máli; værum reiðubúnir að fara til Aeflavíkur til að tala þar við hann.

Hr. Anderssen-Rysst tók þessu vel en nokkrum dögum síðar átti hann tal við mig og átti að skila sérstakri kveðju, en því janframt, að Lange mundi ekki að öllu forfallalausum koma við á Íslandi í þessari för.

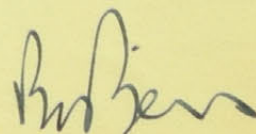
Þriðjudaginn 8. febrúar 1949 átti Mr.

Butrick, sendiherra Bandaríkjanna, samtalið mig á skrifstofu minni samkv. beiðni sinni.

Er hann hafði lokið erindinu barst talið að Atlantshafssáttmálanum. Þá sagði Mr. Butrick að það erfitt mál gæti ekki orðið fyrir íslensku ríkisstjórnina þegar á daginn kæmi, að þau atriði varðandi herstöðvar og hersetu hér á landi, sem andstæðingar málsins hefðu fært fram á móti því, væri gjörsamlega tilhæfulaus. Ég sagði, að svo kynni að virðast rökrétt séð, en hætt væri við að andúð sú, sem reynt hefði verið að vekja gegn málinu, kynni að verða því skaðsamleg og nú væri í agitationinni lagt mest upp úr hlutleysi, en ekki því, sem áður hefði verið fram fært.

Í þessu sambandi sagði ég við Mr. Butrick, að mikilvægt væri að íslensku stjórninni væri ekki boðin þátttaka án þess að málið hefði verið frekar rætt við hana en enn hefði verið gert. Fælist þó ekki í þessu að ~~þá~~ íslenska stjórnin mundi undir nokkrum kringumstæðum taka þátt í slíkum samningi - það yrði að athugast sjálfstætt á sínum tíma.

Mr. Butrick lofaði að koma því til stjórnar sinnar að frekara samráð yrði haft við okkur um hvenær okkur yrði boðin þátttaka. Hann sagðist sjálfur hafa sagt stjórn sinni að eftir því sem hér hefði komið fram í blaðaskrifum og opinberum ræðum, mætti ætli að íslensk stjórnvöld tækju mála- leitun um þátttöku líklega.

Reykjavík, 5. janúar 1949.

Góði vinur,

Ég þakka þér allt gamalt og gott og óska þér og fjölskyldu þinni allra heilla á hinu nýbyrjaða ári.

Ástæðan til að ég skrifa nú er fyrst og fremst sú, að fyrir nokkru hitti ég Mr. Butrick Bandaríkjasendiherra í samkvæmi, og sagði hann mér þá, að hann hefði nýlega fengið bréf frá McKesson, aðstoðarmanni sínum, sem nú er að vinna að Marshall-áttluháttum vestur þar. Butrick var ánægður með skýrsluna af veru McKessons fyrir vestan og taldi að hann mundi geta gefið þar ýmsar okkur gagnlegar upplýsingar.

Í framhaldi af því sagði sendiherrann svo, að hann hefði orðið þessu var að nokkurrar þykkju gatti hjá ECA mönnum í Washington í okkar garð út af fiskisöluinni í haust. Héldu þeir að þeir hafi verið fengnir til að kaupa fiskinn herra verði en vert hefði verið, og tæki þessvegna öðrum ráðagerðum okkar núna verr en áður. Meðal annars varu þeir farnir að tala um, að Íslendingar fengi meiri hjálpað mann heldur en nokkur önnur þjóð og fleira því um líkt. Ég sagði þegar í stað, að auðvitað væri ekki hægt að bera þetta saman þar sem Íslendingar varu svo fáir í geipistöru landi og hér væri enn flest af því ógert, sem aðrar þjóðir hefðu haft um langan aldur. Mr. Butrick sagði, að allt þetta þyrfti eimitt að skýra fyrir ECA mönnum í Washington og spurði brosandí, hvort ekki væri ágætt ef Thor sendiherra byði nokkrum þessara manna, sem með Íslands mál hefðu að gera, og þá einkanalega hefðu haft fiskisöluina með höndum, heim til sín og veitti þeim þar vel. Nefndi hann þar einkum Fitz-Gerald(?) og einhvern annan, sem ég kannaðist ekki við nafnið á. Svo var að skilja á sendiherranum, að hann teldi að gestrisni ykkar hjóna og elskulegt viðmót væri öruggasta leiðin til að eyða þeim miskilningi, sem nú virtist upp kominn. Þessari hugmynd, sem mér líst ágætlega á, kem ég hér með áleiðis til þín, og treysti þér til að gera þitt besta til að koma í veg fyrir að úr þessu verði nokkur vandræði.

Það er vitað mál, að Englendingar hafa veitt Bandaríkjamönnum harðar átölur fyrir þessari fiskkaup og hreyfðu ECA menn því við Hans Andersen, þegar hann var vestra á dögum, að ráðlegt væri að Íslendingar lækkuð sjálfir verðið góðfúslega og fengi

Herra sendiherra
Thor Thors,
Sendiráð Íslands,
Washington.

mismaninn í einhverju gjafarformi. Barst þetta síðan í tal við Mr. Butrick hér, þegar eftir heinkomu Hans Andersens, og sagði ég Mr. Butrick þegar í stað, að þetta væri ómogulegt vegna þess, að hve mikið hefði verið gert úr þessari sölu hér á sínum tíma og hversu mikil áhrif hún hefði haft í sambandi við álit manna og afstöðu hér til Marshalls-áætlunarinnar. Lét hann sér það fyllilega skiljast og er auðvitað á það að líta, að þó að verð það, sem þú náðir, hafi verið hátt, og herra en menn fyrirfram vonuðust til eða gátu búist við í Bandaríkjunum, er það ekki herra en hið íslenska ábyrgðarverð, sem meginhluti fiskjarins hefur verið seldur á, og hefir tiltölulega lítið lýsi fylgt með í þeim kaupum, a.m.k. í frakkvæmd, vegna aflaleysis.

En hvað sem um það er, þá virðast átölur Englendinga samfara því, að þér gafst auðvitað ekki fari á að ræða málið við Bandaríkjamenn ofan í kjölinn, þar sem dvöl þín í Washington varð svo stutt, hafa orðið til þess að einhver broddur er eftir í hugum þeirra, broddur, sem umfram allt verður að eyða. Veit ég að þú tekur ekki þetta sem neina gagnrýni á þínum gjörðum, því að álit okkar á frammistöðu þinni var þvert á móti það, að hún hefði verið þrjúföld, heldur einungis, að ég tel skyldu mína að skýra frá því sem fyrir mín eyru hefur borizt í þessum efnum og erisð alvarlegt er.

Þessu náskýlt er þg það sem Hans Anderson varð glögglega var við á ferðalagi sínu, að ECA menn í Washington voru erisð fákunnandi um íslensk mál, undruðust hvað Íslendingar ætluðu að gera við allan sinn fisk og fleira því líkt. Þeir höfðu ekki skilning á, að eðlilegt væri að Íslendingar hefðu forgangsástöðu um fiskframleiðslu og sölu sökum allrar aðstöðu sinnar. Það er því tafalaust mikið upplýsingastarfs, sem vinna þarf í Washington gagnvart þessum mönnum.

Ef til vill stendur í einhverju sambandi við allt þetta það, sem ameríski sendiherrann skýrði Þórhalli Ásgeirssyni frá fyrir nokkrum dögum, að hann hafi fengið tilkynningu frá ECA í Washington þess efnis, að ECA mundi ekki geta veitt neina aðstoð í sambandi við byggingu nýrra togara nema að fengnum meðmælu OEEC í París. Tilfni þeirra upplýsinga mun vera það, að sendiherrann hafði skrifað ECA í Washington og París þegar fréttist hvernig undirtektir voru um togarabyggar ríkisstjórnarinnar hjá OEEC, og undirstrikað gagnvart ECA þýðingu togarabygginganna fyrir Ísland. Í þessu höfðum við sem sagt vanst eindregins stuðnings ~~Bandaríkjamanna~~, enda mundi þátttaka okkar í Marshall-ráðagerðinni fá á sig töluvert annan svip - og ekki líklegan til vinsælda á Íslandi - ef hún ætti að verða til þess, að okkur yrði meinað að koma fram ráðagerðunum um togarabyggingarnar í Englandi, svo sem Parísnefndin lagði til og þér mun fullkunnugt um.

Þá hafa menn hér einnig orðið fyrir vonbrigðum út af því, að ekki hefur enn verið gefinn kostur á "grant", en tilkynnt að við ættum aðeins að fá lán. Slíkt er okkur með öllu auðvitað ófullnægjandi og verða fyrirsjáanleg vandræði á næstu mánuðum ef þessu fast ekki breytt.

Í vestrarfor sinni hitt Hans Andersen Benjamin Eiríksson að máli, eða a.m.k. áttu þeir rökilegt símasamtal saman. Hafði Benjamin Eiríksson auðsjáanlega verið vel inn í aðstöðu EGA manna til okkar og hugmynd þeirra um að senda sérstaka nefnd hingað til rannsóknar á efnahag landmanna. Hafði Benjamin talað um, að miklu rökleggra væri að senda fulltrúa frá Alþjóða gjöldeyrisstofnuninni, þeirri sem hann vinnur við. Þeir kynnu miklu betur skil á öllum þessum málum en EGA menn og þetta mundi líta mun betur út í augum Íslendinga. Varð Andersen fyrir þeim áhrifum, að Benjamin Eiríksson vildi gjarnan sjálfur vera við slíka rannsókn riðinn og þá sannilega sem skrifari slíkrar nefndar, sem hingað yrði send upp til rannsóknar og ráðgjafa.

Andersen drap þá á tillögur hans um gengislökkun, en Benjamin gerði nú ekki svo mjög ár þeim; hafði meira talað um að ef til vill gæti einhver mynd tvöfalda gengis komið til greina eða einhverjar aðrar ráðstafanir, og einkanlega það, sem Andersen hjó í, að hann talaði um að til viðréttingar gæti spólið lina á hinum miklu höftum, sem hér eru nú orðin á öllum framkvæmdum. Hafi þetta verið rétt skilið hjá Andersen er það vissulega mikilsvert, eða gæti orðið, en nú spyr ég þig, hvort þú gætir nána komið eftir hugmyndum Benjamins Eiríkssonar í þessu efni. Mjóst er að það mundi mjög falla saman við flokkahagsmunum okkar og heildarátsýn ef hegt væri að ráða fram úr þeim vanda, sem við erum nú í, með haftalinum í stað þeirra sífellt auknu þvinganna sem menn hafa látið leiða sig til og allir eru orðnir dauðleidir á, en við enn höfum ekki treyst okkur til að hreinsa okkur af.

Loka er þá Norður-Atlantshafsbandalagið. Ég fékk skeyti í gar frá þér um það og býst við vitneskju frá sendiherranum bandaríkna í dag. Kommúnistar hafa þegar hafið tryllta agitation og svo sem geta mátti nærri fengið nokkuð af þjálfum með sér. Við erum ef til vill ekki nógu harðir í þrangöngu, en það kemur fyrst og fremst af því, að á meðan við vitum svo lítið um hvað er að raða þykir okkur nokkuð erfitt að taka upp þessa opinbera sókn fyrir málinu. Það verður auðsjáanlega torsótt enda auðvitað erfitt við það að eiga fyrr en við vitum með vissu, hvaða tryggingar við getum fengið og hvort til þess er atlast af okkur, sem við teljum okkur framkvæmanlegt.

6/1. 1949. Að fenginni heimsókn og orðsendingu finnst mér ástæða til að bæta þessu við, sem hugleiðingum, en ekki vegna neinna aðgerða af þinni hálfu.

Ég tel ekki líklegt að í stjórninni vilji neinir láta svara ^{meitandi} þessari fyrirbreifingu, a.m.k. að svo stöddu. Hitt hygg ég að menn verði ^{enn} ~~einungis~~ sammála um, að of viðurluta mikið sé að svara játandi án þess að hafa kynnt sér betur hvaða þryggi og hvaða kvaðir séu þessum ráðagerðum samfara okkur til handa. Orðsendingin er ^í visu óskveðin, en skilist þó að ekki sé hægt að játta henni nema því áðeins, að menn telji einsett á þessum grundvelli sé málið frakkvæmanlegt. Um það getum við ekki sagt fyrr en betur kemur fram, hver okkar hlutur eigi að verða. Er hugsanlegt að í þessu felist skylda til hervæðingar af okkar hálfu, eða verðum við skyldir til að þola hér annarra hér á friðartímanum? Hvorugt sýnist þurfa að vera eftir því sem fyrir liggur, en þá vaknar spurningin, í hverju hlað aukna þryggi okkur til handa sé fólgið með slíkum samningi. Helst sýnist það vera í sambandi við rástöfun á flugvöllum eða flugvelli, en hvernig yrði henni fyrirkomid.

Ef til vill hafa þessi atriði alls ekki verið fhuguð til hlítar af hugsanlegum viðsemjendum okkar en við verðum að vita skil á þeim áður en okkur er fært að gera nokkra skuldbindingu gagnvart öðrum.

Mín skoðun er sú, að mikill vinningur væri að gera samninginn þó að ekki væri mikið aukið þryggi á pappírnum, en ekki er víst að þeir sem hér eru ókunnir aðstæðum skilji það til hlítar. En hætt er við að hér séu svo margir sem ekki geti hugsað sér neina herstöð á friðartímanum, að ómögulegt verði að koma neinu fram ef slíkt á að vera fólgið í samningnum. Ekki er heldur vafi á að margir meðal almennings eru hræddir við her-skyldu eða nokkuð sem henni líkist. Fer þá að vandast málið ef hvorugt má gera. Sumir, sem betur attu að vita, sbr. Hermann Jónasson í áramótasönn sinni, eru einnig farnir að predika að hér sé lítil eða engin hætta og í vörnunum sé lítil eða engin trygging. Menn geta haft sína skoðanir á hver heilindi eru á bak við slíkan málfutning, þegar slíku er haldið fram af formanni næststærsta stjórnámáleflokksins. Sýnir það hverir örðugleikar eru á.

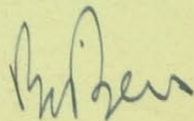
Ég tel þó að ekkert af þessu megi verða til þess að gefist sé upp við að koma fram því, sem áreiðanlega er nauðsynlegt ef þjóð okkar á að hafa nokkurt oryggi og ekki verða ofursæld eyðileggingu og tortíming. Allt þetta sannar mér að áður en við tökum á okkur nokkra skuldbindingu eða gerumst opinberir aðilar að umræðum þurfa frekari samræður að eiga sér stað bak við tjöldin. Einnig er alveg víst, að afstaða Dana og Norðmanna muni ráða hér mjög miklu og verður áreiðanlega óskað eftir því af okkur að við eigum þess kost að kynnst þeirra skoðunum.

Þú varpaðir fram í sentalínu hugmynd um hvernig hægt væri að koma við í ekari athugun og samræðum bak við tjöldin og mun ég vissulega íhuga þá tillögu til hlítar. ~~(Vegna hinnar skynsamari manns)~~ Hugljóst, að við megum ekki, þrátt fyrir meðlástur, láta hrekja okkur af rétttri leið og að mikilsvert er að almenningi hefir verið sagt nokkuð til um staðreyndir í þessu máli, t.d. í áramótagrein Olafs og ráðu Stefáns, grein eftir Kristjá Guðlaugsson, nokkrum greinum í Tímanum o.s.frv. Ekki tjáir að fara harðar eða lengra en hægt er og sem oruggt er að menn fáist nógu margir til að fylkja sér um.

1949
Miðvikudaginn 5. Janúar/kom sendiherra Bandaríkjanna,
Mr. Butrick, á skrifstofu mína samkvæmt beiðni sinni.

Erindi hans var að afhenda mér minnisblað með frásögn um Norður-Atlantshafsbandalagið. Er ég hafði lesið frásögnina sagði ég, að afstaða Íslendinga til máls þessa mundi vera komin undir nánari vitneksju varðandi nokkur atriði og dytti mér þá fyrst í hug, án þess að vilja segja nokkuð um málið á þessu stigi, hvort ætlunin væri að Íslendingar hervæddust sjálfir og skuldbindi sig til þess og einnig, hvort ~~þá~~ hér ætti að dvelja her á friðartímum.

Sendiherrann sagðist ekkert vita frekar en í orðsendingunni stæði en sér sýndist hvorugt af þessu þyrfti að felast í samningnum eins og frá honum væri sagt. Aðalatriðið væri flugvöllurinn og gæti ýmsar lausnir á því máli komið til greina, eins og t.d. að Íslendingar tækju að sér að gæta hans til bráðabirgða en fengi aðstoð til þess annarsstaðar frá fjárhagslega. Ræddum við síðan um þetta nokkuð fram og aftur án þess að á því væri að græða.

American Legation
Reykjavik, Iceland
January 5, 1949.

STRICTLY CONFIDENTIAL.

STRICTLY CONFIDENTIAL

Page 2.

MEMORANDUM FOR THE INFORMATION OF THE
PRIME MINISTER AND THE FOREIGN MINISTER.

This information is considered of the highest confidential classification.

General information concerning exploratory talks looking toward North Atlantic Treaty was given Foreign Minister December 7. During past three weeks renewed exploratory talks have resulted in steady progress toward concrete proposals for such treaty. In these talks it was recommended and recommendation is now being considered by seven governments now represented in talks that Iceland, Denmark, Norway, Ireland and Portugal be sounded out as to their willingness to consider participating as original signatories of treaty and if they were prepared in principle to do this they be invited to participate in definitive drafting of its terms. US representatives accepted responsibility for extending such invitations at appropriate time and for keeping governments to be invited generally informed in meantime.

Treaty envisaged would be within framework of UN Charter. It would be designed to fortify and preserve common western heritage of signatories and to increase security of North Atlantic area. It is hoped that treaty would serve this purpose by

1. Making war less likely through confronting any possible aggressor with evidence of collective determination to resist attack on any part.
2. Providing for continuous and effective self-help and mutual aid in order better to assure security of area.
3. Providing for consultation on the requests of any party in event of threat to or breach of peace.
4. Providing that in event of armed attack on any party within area all parties would take such action as might be necessary to restore and assure security of area and
5. Providing for consultative machinery both political and military and in which each party would be represented to facilitate its implementation.

There would thus be definite obligation to contribute toward collective defense of area both before and after armed attack had occurred by provision of assistance in keeping with resources and geographic

STRICTLY CONFIDENTIAL

Page 2.

location of each party. This would not necessarily involve in every case a declaration of war in event of armed attack on another party and in deed treaty would not provide that any country automatically declare war in such contingency. In democratic countries declaration of war is of course parliamentary prerogative. Moreover in some cases it might be more advantageous to security of area as a whole if certain countries did not become involved in war unless directly attacked.

It is hoped definitive drafting of the treaty can be undertaken soon enough to permit its final conclusion early in February. We should be glad to receive orally and informally any views which Icelandic Government may wish to express concerning form and timing of official approach concerning this matter. Similar approaches will shortly be made to each of the governments named above. Relationship of Italy to proposed pact is still being studied and that government is accordingly not being approached at this time. No corresponding approach to Swedish Government is contemplated. Should that government however desire become party to such treaty its participation would undoubtedly be welcome.

R. P. B.

1. Making war less likely through confronting any possible aggressor with evidence of collective determination to resist attack on any part.
2. Providing for continuous and effective self-help and mutual aid in order better to assure security of area.
3. Providing for consultation on the requests of any party in event of threat to or breach of peace.
4. Providing that in event of armed attack on any party within area all parties would take such action as might be necessary to restore and assure security of area.
5. Providing for consultative machinery both political and military and in which each party would be represented to facilitate its implementation.

LEGATION OF ICELAND
WASHINGTON 6. D. C.

13th January, 1949.

Gods vinur,

Many thanks for your informative letter of January 5th, which I received yesterday.

As regards the Atlantic Security Treaty, I refer to a long letter that I wrote you yesterday officially about the matter. It explains the attitude of the Scandinavian countries and I should not be surprised that the result of the coming conferences between the three Scandinavian countries will be that Norway and Denmark become parties to the Atlantic Treaty but Sweden remains alone and aloof. Norway is the keenest to join the Atlantic group but Denmark does not dare to risk the loss of goodwill in the United States and Britain, which would ensue if she remains outside after Norway has joined the group.

Most of your remarks have been replied to in my letter of yesterday. Therein I suggested that you send me some specific questions to take up with the State Department. I had thought this might be a considerable preliminary step. However, you remember in our conversation of the 6th of January, I suggested the possibility of sending an important delegation to the Fisheries Conference, which is to convene here on the 26th of January. This delegation would officially be attending the Fisheries Conference but its real purpose would be to sound the ground about the Atlantic pact.

I had in mind a delegation of leading politicians, such as you have been sending to the United Nations General Assemblies. It would be politically most convenient if a man like Hermann could be on such an expedition and be involved and made responsible from the beginning.

I now see from the telegram received this morning that you have replied to the American Minister in Iceland that you want more concrete information and that it would be advantageous if matters "could be clarified in unofficial exploratory talks between the Government of Iceland and representative or representatives of the Governments who for considerable period of time have been working on this proposal".

I spoke to Hulley, who had received this message from Butrick. I asked Hulley if there were further explanations from Butrick and he said that Butrick suggested that these consultations could take place either in Reykjavik or in Washington. I told Hulley frankly what I had suggested to you in connection with the Fisheries Conference and he thought that it was a good idea and wanted to talk with Mr. Hickerson about it. However, I asked him to wait until the beginning of next week because I was writing you a letter of explanation. I would therefore appreciate that you call me on the telephone as soon as possible after receipt of this letter and inform me of your decision if you are sending a delegation here or not.

I could, of course, first place specific questions before the State Department here, as suggested in my letter of yesterday, and the Delegation could eventually come later or even might not have to come. However, I am inclined to think it very important that Hermann be induced to come, which I think he would be inclined to do, provided Olafur comes and some of the leaders of the Social Democrats. This delegation would not have to stay here long. They would take firm proposals home with them, you could then decide quickly and the nation would be faced with a resolution of its three leading political parties.

Personally, I think you are all too nervous about military service and foreign troops in peacetime. Neither of these will be asked. I think that the Icelandic nation is intelligent enough to understand that in case of war neutrality does not exist. Modern warfare acknowledges no such ideals. Therefore, in times of peace we have to think clearly and make our preparations to be defended in the most secure way if it comes to war.

Frozen fish: I have written a letter to the Ministry explaining everything in connection with the sale of the frozen fish. I think Mr. Butrick is over-nervous about the resentment of some of the ECA men after they found out that they had paid what they consider too high a price for the frozen fish. The offer had, however, been before them for many months and Dr. Fitzgerald finally took 24 hours to think it over if he wanted to accept my price or not.

I do know that other Government agencies have criticized Dr. Fitzgerald for accepting the price but I have explained to them all that they were only paying what the Icelandic Government had paid to the fishermen and what the British, French and Czechoslovaks had paid to us. I have agreed that maybe at the time the contract was closed the price was too high but I have said to the various Government officials, after my arrival

in Washington, that this was no deal between fishmongers but it was assistance by the U.S. Government to the Icelandic Government, particularly intended to increase goodwill in Iceland towards the U.S. Government. Therefore, I warned them to live up to their obligations and not to spoil what had already been achieved.

I think, however, it is advisable to move cautiously to have the quantity increased from the 6,700 tons that now are being shipped. We should be thankful to get rid of that quantity for this over-price, and get the dollars.

I do not think that this deal has any influence on the attitude of ECA or others about giving us a grant or a loan. The only person that might regret the fish deal is Dr. Fitzgerald and I shall show him due courtesy at an appropriate moment and in an appropriate form.

It is other people who decide about the grant or loan and when I saw Mr. Wayne Taylor on the 22nd of December (the day of my arrival in Washington), he was most friendly and understanding. I have since learned that it is the OEEC in Paris that has found that Iceland is being given more favorable treatment than other nations. However, it is still likely that we will get the grant, at least partly.

This morning when I spoke with Mr. Hulley, I also mentioned this to him and he said the State Department had recommended at least a partial grant. I am seeing Mr. Wayne Taylor tomorrow and will plead our case by showing that both Denmark and Norway have got considerable amounts in grants whereas we have received nothing so far.

But then I come to another point in your letter. We are still considered to be so rich. Denmark and Norway they said suffered through enemy occupation during the war but Iceland gained money and the Icelanders are today artificially maintaining too high prices for their products and living on a higher standard than they can afford. No wonder that Hans Andersen, who seems to think that he discovered America during his errand here to Washington, hears voices mentioning the high standard of life in Iceland. Everybody here in Washington who knows anything about Iceland knows this fact. And who can seriously protest it? If anyone tries to, he might be referred to the most sensible New Year's article by Mr. Olafur Thors, leader of the largest political party in Iceland, where this fact is plainly and courageously demonstrated. Of course I try to tell people here that we are poor and have suffered particularly through the falling herring seasons, but I am afraid that the American Legation in Iceland supplies ECA and the State Department with true information that does not testify to our poverty.

As regards the opposition of OEEC to our building 10 more new trawlers, I can only refer you to the report by the Icelandic Minister in Paris, after the recent meetings of the Fisheries Committee which took place there. It is the British, not the Americans, who are opposing our increased fisheries and it is only natural that they as our leading buyers warn us that there are some limits to what we can expect to market.

I have on at least three occasions explained to leading officials of ECA that we have the fisheries and nothing but the fisheries to live on. That they must understand and acknowledge if they want us to continue to exist. I said this to Mr. Hoffman in my one and only conversation with him and I also remember now that I said this to McNeill in one of my conversations with him in Paris. I even asked him, "What do you expect us to do? Do you think we can grow oranges in Iceland?" Mr. McNeill seemed to understand our attitude but he, as other British politicians, naturally had to think of their own fishermen and trawler owners, who, of course, are interested in increasing their activities. I do not think that there is any doubt that the American authorities also understand that we have to continue to produce fish but that does not mean that no other countries are allowed to enter the picture and to satisfy their needs and ambitions in that respect.

On the other hand, the ECA people here have got reports from the American Legation in Reykjavik about statements by Stefan Johann and Emil Jónsson, which have given the ECA people the understanding that we expect that the purchase of the new trawlers will be financed with ECA funds. This, of course, is a misunderstanding as ECA funds are not available according to the law to finance purchases in sterling in the sterling area. I am writing a special letter about this explaining a conversation that Magnus V. recently had with a representative of the Icelandic Division in ECA.

I note from your letter that Hans Andersen has talked over the telephone with Benjamin Eiriksson, who is an employee of the International Monetary Fund. It is no news that the International Fund, as well as ECA, think that Iceland has to put its house economically in order. That is what the U.S. Government has been trying to tell us for the last few years but we have obstinately rejected and avoided any advice or interference on their part. I shall contact Benjamin one of the next few days to hear his ideas and will then report to you, if I find it worthwhile.

I want you to know I am sending Olafur copies of this letter and the official one about the Atlantic Treaty, as I find it saves both of you time and I am fully aware of your close co-operation.

'Eg þakka þér fyrir þá miklu velvild sem þú hefur sýnt mér með því að leggja til að ég fengi Stórkrossinn. Þú þér sem komið er legg ég áherslu á að úr þér geti orðið. Ég hef gaman að þér að stríða Sveinka og Skriðdyri hans. Enn fremur hefur þetta Kísast m.a. sagt. Hans Andersen Magnúsi V. þér þessu. Það yndi þér þér og mér til háðungar ef þetta gengi tilbaka og örninn fengi meira um ráðið. Loksin fékk Sveink skóðum! Líklega af þér að ég hef hlíft honum við að opinbera þjófrast Dafs sonar hans. — En hvað sem úr þessu verður þykist mér mest um vert vinátta þín og mat á mínum störfum. Ég vildi semja um það að lána Ville þér Krossinn til að nota á grimubollum á Akureyri! — Mundu að hringja á mig sem fyrst. — Hér er fjögur daga hátíð og þíðagar-20-21-22-23 janúar útaf vísleu Trumans. Blessaðu þínu einlegu Þorþósi

SENDIRÁÐ ISLANDS

Washington

Db. nr. 8.A.2.
13. janúar, 1949.

Nr. 33.
Atlantshafs-bandalagið

Í framhaldi af bréfi mínu nr. 29 frá 12. þ.m., vil ég geta þess, að eg taldi rétt að hringja í Ambassador Kauffmann og skýra honum í trúnaði frá því hver væri bráðabirgða afstaða ríkisstjórnarinnar til þessa máls, sbr. símskeyti hins háa ráðuneytis nr. 4 frá 12. þ.m. Ambassador Kauffmann þótti vænt um, að Íslendingar skyldu láta þess getið, að þeir vildu ráðgast við stjórn Noregs og Danmerkur um þessi mál.

Ambassador Kauffmann skýrði mér samtímis frá því, að hann hefði í dag fengið fyriræli frá stjórn sinni um að fara á fund Mr. Hickerson og tilkynna, að stjórn Danmerkur þakkaði fyrir orðsendinguna frá 3. þ.m. En þar sem viðræður ættu sér enn stað á milli Norðurlandanna þriggja, yrði endanlegt svar Danmerkur að dragast fram að eða yfir 1. febrúar n.k. Mr. Hickerson kvað það eðlilegt að svo yrði, en gat þess að næstu daga mundu aðilar sáttmálans fjalla nánar um einstök atriði hans. Í sambandi við það, að blöðin ræða nú um það, hvort Norðurlöndin geti fengið bopn frá Bandaríkjunum ef þau standa utan við Atlantshafsbandalagið, kvaðst Mr. Hickerson telja mjög ólíklegt að til þess gæti komið. En eins og frá er skýrt í fyrra bréfi mínu, er það grundvöllur Norðurlanda-bandalagsins, og það viðurkennt af öllum Norðurlöndunum þremur, að slíkt bandalag sé þýðingarlaust nema vopn fái frá Bandaríkjunum. Virðist því ekki horfa vænlega um stofnun Norðurlanda-bandalagsins eingöngu.

Með sérstakri virðingu

(sign) Thor Thors

Hr. utanríkisráðherra
Bjarni Benediktsson,
Reykjavík.

C
O
P
Y

UNITED NATIONS

405 East 42nd St.,
New York 17, N. Y.,

21 February, 1949.

Sir:

The Transportation Division offers its services to your Delegation to the Second part of the Third Session of the General Assembly which is meeting in New York on April 5, 1949.

At that time, New York hotels will be heavily booked with four large conventions. Would you be so kind as to let us know, as soon as possible, what your requirements will be, stating types of accomodation desired (suites, doubles, singles), also tentative dates.

I have the honour to be,

Sir,

Your obedient servant,

(Sd.) "F.J. Saunders",
Chief, Transportation Division.

Legation of Iceland,
909 16th St.,
WASHINGTON, D. C.

Vend svara. Góðfúslega símatu

Dear Mr. Minister,
I queried Washington
following our recent chat
and have been author-
ized to pass on to
you the attached.

Regards.

Yours,

The military installations in Iceland are vital to the security of Iceland and of NATO. The importance of these installations is increasing rather than decreasing. The maintenance and manning of these installations in a condition of constant readiness during peace time is essential to the security of the free world in maintaining a deterrent against war and providing an important link in the early warning system. If a general war broke out, there would be immediate need for the installations in a state of readiness, both to defend Iceland from the enemy and to provide a vital link in the entire defense position in the North Atlantic. A key factor in this respect is the difficulty involved in transporting forces, equipment and supplies after the outbreak of war, in view of the expected great demand for transportation at that time. As a result of Iceland's strategic location, it is clear that a high priority in enemy planning would be given to the occupation of Iceland by enemy forces in the event of general warfare. If such occupation were successful, the result would not only be disastrous to the Icelanders themselves but also a serious blow to NATO, since the territory could be used as a base to cut vital NATO sea and air communications lines and launch attacks against NATO nations in Western Europe and North America.

Since the founding of NATO in 1949, the joint defense position of the NATO nations, built on contributions uniquely within each nation's capability, has not only deterred aggression but has forced the U.S.S.R. to seek means other than general war to pursue its objectives. The continuation of this defense cooperation remains the surest way to avert war in the future.

LEGATION OF ICELAND
WASHINGTON 6. D. C.

1st March, 1949.

Gafr. vinur,

The United Nations General Assembly will, as you know, reconvene in New York on April 5th. Olafur will have told you that I wrote him privately and enquired about the plans for sending delegates to this meeting. Personally, I do not think it is necessary that any delegates come from Iceland as the agenda of this meeting, which is just a continuation of the Paris Assembly, will be limited to a few items. However, should it be found necessary or politically advisable that a Delegation comes from Iceland to discuss with the State Department Iceland's adherence to the Atlantic Pact, this would be an excellent opportunity of getting the Delegation to the United States in a not too obvious way.

I expect it will be my share to meet there in continuation of the Paris conference and would appreciate your confirmation of that. No new credentials will be required. Of course, it would be nice if you could come and attend the Assembly but I can imagine that the political developments in Iceland do not allow you to depart.

Regarding the three items left on the agenda:

(1) Franco-Spain - I have been given to understand that the United States and Britain would not mind that the resolution from 1946 be revoked and that normal diplomatic relations be re-established with Madrid. At present, as you know, there are only Chargé d'Affaires in Madrid but the Western Powers are now willing to send Ambassadors and Ministers there. It seems natural to me that we follow that line and in this connection I should like to know what progress has been made regarding appointing an Icelandic Minister to Madrid.

It is my understanding that the Western Powers do not favour Spain's admission to the United Nations at this stage, and in any case it would be vetoed by the Russians should such a proposal be presented. Our attitude would probably be to abstain but as you know such matters develop during discussions and negotiations behind the scenes, and it is often useless to worry beforehand about what stand to take.

(2) Indians in South Africa - We have in previous sessions taken such firm stands, both by voting and in speeches, that it would be impossible for us to change our attitude and therefore I find that we must support the Indians, although I must say I feel a little dubious about their case, particularly when thinking of the great class distinction that prevails in India.

(3) *Western* Italian Colonies - The British have approached me to support them in obtaining trusteeship for Cyrenaica, to which I understand the ~~Big~~ Powers have agreed. Furthermore, there is an agreement reached that Ethiopia should be given access to the sea and I want to support that, as I think it is most reasonable considering the maltreatment Ethiopia has suffered by the Italians.

In this matter, as in the case of Spain, I think we can, with good conscience, follow the stand of the United States and Britain, whereas in the case of the Indians in South Africa we will hold the opposite view to them.

I expect that this meeting in New York will take at least one month but being in New York it is always easy to be in contact with the Legation and should anything important come up, for instance a conference about the Atlantic Pact, I can always go to Washington.

I had a long conference this morning with Ambassador Kauffmann about the Atlantic Pact. You are, of course, aware what is happening in Denmark, where the Executive Committee of the Social Democratic Party voted 50 to 1 last Sunday in favour of the Atlantic Pact. This means that a great parliamentary majority is secured as both the Conservatives and Agrarians had previously expressed themselves in favour of the Atlantic Pact. Both Kauffmann and Morgenstjerne are now expecting instructions to express to the State Department the desire on behalf of their Governments to be invited to participate in drafting the Pact.

It is expected that such an invitation will readily be issued as all the contracting countries are in favour of including the Scandinavian countries. However, at a meeting yesterday, Bonnet, the French Ambassador, raised objection in the way that he suggested Italy should be invited to join at the same time as Norway. To this all other countries objected and it is not expected that France will create any difficulties.

It was my impression, speaking with Kauffmann, that the Danes were somewhat annoyed over Norway's action in this matter. The Danes seem greatly to have preferred a Scandinavian Pact and the Prime Minister, Hedtoft, was strongly in favor of that, but they feel that the Norwegians did not support them wholeheartedly. The Danes and the Swedes seem to think that a Scandinavian Pact should have been presented to the United States and Britain as a fait accompli and in that case they think that they would have been able to obtain arms here. They feel that Dr. Lange's visit to the United States was premature but now it is clear to the Danes that they have to follow Norway or otherwise be completely and hopelessly isolated.

1st March, 1945.

An agreement has now been reached between Congress and the State Department and it is expected that the draft will be made public perhaps sometime next week. However, the signing will likely not take place before the end of March. Both the Danes and the Norwegians attach importance to participating in the drafting of the Pact, but I do not think that this is of any interest to us. Therefore, we can wait to make our decision, if you in Iceland consider it politically wise on account of public opinion. I can, however, imagine that during the debate in the Senate, the question will come up as to what Iceland is doing. Therefore, if you are prepared to make your decision, I see no gain in waiting, but this of course you know better and in what way to make the decision most favorably received by the people.

As previously written to you, I am hopeful that our special position will be respected and as we have no armed forces that we will be allowed to express our conditional adherence to the Pact as outlined in one of my previous letters. But since I have not mentioned this to anybody, I am in no position to predict if this would be acceptable to all contracting countries.

Regarding the three main questions:

Beztu Kvedjue,

(1) Spain - I have been informed that the United States and Britain are of the opinion that the resolution from 1945 be revoked and that normal diplomatic relations be re-established with Madrid. At present, as far as I know, we are only Chargé d'Affaires in Madrid but we are now willing to send Ambassadors and Ministers there. It seems natural to me that we follow that line and in this connection I should like to know what progress has been made regarding appointing an Icelandic Minister to Madrid.

Þinn einleiqui

Thor Thors'

It is my understanding that the Western Powers do not favour Spain's admission to the United Nations at this stage, and in any case it would be vetoed by the Russians should such a proposal be presented. Our attitude would probably be to abstain but as you know such matters develop during discussions and negotiations behind the scenes, and it is often needless to worry beforehand about what stand to take.

(2) South Africa - We have in previous messages taken a definite stand, both by voting and in statements, that it would be impossible for us to change our attitude and therefore that we must support the United Nations without I am sure you will be a little bit disappointed that we have not done more to help the United Nations in their work.

THE FOREIGN SERVICE
OF THE
UNITED STATES OF AMERICA

American Legation
Reykjavik, Iceland
March 1, 1949.

Confidential

Dear Mr. Minister:

Early in January you informed me that a prominent political figure had stated that Germany had no plans for attacking Iceland during the last war.

Great quantities of German documents seized by the Allies have not been thoroughly examined. However, in the documents submitted at the Nurnberg trials published in Nazi Conspiracy and Aggression, there appears in Volume 1, Chapter IX entitled "Launching of Wars of Aggression" a document which was found in the files of the German Air Force. This is a memorandum marked top secret from a Major von Falkenstein of the General Staff who at that time was the German Air Force liaison officer with the Operations Staff of the Army. The memorandum which Major Falkenstein characterized as a "brief resume of the military questions current here" is dated October 29, 1940 and in Paragraph 5 it states: "The Fuehrer is at present occupied with the question of the occupation of the Atlantic Islands with a view of prosecution of war against America at a later date. Deliberations on this subject are being embarked upon here."

Sincerely yours

(sign) Richard P. Butrick

The Honorable
Bjarni Benediktsson,
Minister for Foreign Affairs,
Reykjavik

TOP SECRET

American Legation,
Reykjavik, Iceland,
March 9, 1949.

MEMORANDUM TO THE MINISTER FOR FOREIGN AFFAIRS:

The following was communicated to Minister Thor Thors on March 8, 1949:

"Certain information concerning the Washington discussions looking toward conclusion of the North Atlantic security arrangement has been given the Icelandic Government from time to time. On January 3 we indicated that we should be glad to receive informally any views which the Icelandic Government might wish to express concerning the form and timing of an official approach concerning this matter.

"The Norwegian Government has decided to be an original signatory of the Pact and since March 4 has been participating fully in the discussions. The Danish Foreign Minister is arriving in Washington on March 10 with a view to obtain full information concerning the pact and, we understand, that Government also contemplates being an original signatory.

"A draft text has now been agreed by the participants in the Washington discussions. It is hoped that the eight participating Government will reach agreement on it before the end of this week and that as soon as such agreement is reached, the text can be communicated to the Icelandic, Danish, Portuguese and Italian Governments. It is contemplated that the text will be made public on or about March 15. It is contemplated that about the time the text is made public it will be announced that a conference for final consideration and signature will be held in Washington about April 4, with the participation of such Foreign Ministers as wish to attend. The US Government would be gratified, and is confident that the other participating Governments would also be gratified, should the Icelandic Government desire to be an original signatory. It would, accordingly, welcome at any time a visit to Washington from any Icelandic representatives which that Government might wish to send to discuss the treaty, as the Minister has previously suggested.

"As it would be desirable to announce in the near future, possibly on March 15, which Governments were being invited to be original signatories, an early indication would be appreciated as to whether or not the Icelandic Government wishes to receive such an invitation. Should it desire an invitation, it would of course be welcome to participate in any discussions which may be held here between the time of such an invitation and signature of the Treaty."

TOP SECRET